

**OLIV TA'LIMDA MOSLASHUVCHAN TA'LIM SHAKLLARI
SHAROITIDA (DUAL, MASOFAVIY VA GIBRID)
KOMPETENSIYAGA ASOSLANGAN O'QITISH METODIKASINI
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA QILISH TAMOYILLARI**

Xojimurodova Muxlisa Fayzulla qizi

Yangi Asr Universiteti o'qituvchisi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti mustqali izlanuvchisi

Annotatsiya: Bugungi kunda dunyo miqyosidagi zamonaviy texnologiyalar taraqqiyoti va raqamli bosqichga dadil o'tish, oliy ta'lim sohasida tub o'zgarishlarni yuzaga chiqarmoqda. Ta'lim tizimining markaziga zamonaviy kompetensiyalar – bilim, ko'nikma va malakalarni egallash hamda amalda qo'llay olish imkoniyatini olib chiqish bugungi davrning eng dolzarb masalalaridandir. Aynan shu nuqtayi nazardan "kompetensiyaga asoslangan o'qitish" metodikasi asos bo'lib, uni rivojlantirish va raqamli transformatsiyalardan unumli foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Oliy ta'limda dual, masofaviy va gibrid shakllar tobora ommalashib bormoqda. Bunday moslashuvchan o'qitish formatida an'anaviy dars va amaliyotlar, zamonaviy raqamli vositalar bilan boyitilib, talabalarga mustaqil yoki guruhda ishlash, masofadan ham o'qish, individual ta'lim traektoriyasi orqali rivojlanish imkoniyatini yaratadi. Kompetensiyaga asoslangan yondashuv esa, har bir talabaning o'ziga xos xususiyatlari, ehtiyojlari va bilim darajasiga tayangan holda, uni amaliy hayotga tayyorlaydi. Bu jarayonda texnologiyalar yordamida o'qitish jarayonini personalizatsiyalash, zamonaviy bozor va jamiyat ehtiyojlariga moslashtirish, shuningdek, inson salohiyatini to'liq ochib berish ko'zda tutiladi.

Kalit soʻzlar: raqamli transformatsiya, kompetensiyaga asoslangan taʼlim, moslashuvchan oʻqitish, dual taʼlim, masofaviy taʼlim, gibrid taʼlim, oliy taʼlim, metodika, raqamli pedagogika, oʻqitish tamoyillari.

Moslashuvchan (flexible) taʼlim shakllari – dual, masofaviy va gibrid taʼlim orqali, talaba uchun joy va vaqt chegaralari kengayadi, shaxsiy rivojlanish uchun eng qulay shart-sharoitlar yaratiladi. Dual taʼlimda – oʻquvchi bir vaqtning oʻzida taʼlim muassasasida bilim oladi va ish joyida amaliyot oʻtadi. Masofaviy taʼlimda esa, internet va raqamli platformalar orqali, istalgan vaqtda va joyda oʻzlashtirish imkoniyati yaratiladi. Gibrid taʼlim mazkur ikki shaklning qulay jihatlarini oʻzida birlashtiradi: yaʼni, anʼanaviy va masofaviy oʻqitish usullari ixcham bir tizimda uygʻunlashtiriladi. Raqamli transformatsiya - taʼlimni raqamli platformalar asosida tashkil etish, turli axborot texnologiyalari, sunʼiy intellekt, virtual va kengaytirilgan haqiqat, taʼlimiy analitika va boshqa raqamli vositalardan foydalangan holda talim sifatini oshirish va samaradorligini taʼminlash bilan bogʻliqdir. Bu jarayon nazariy bilimlarni faqat yetkazib berishda emas, balki har bir bilim hajmining amalda kengayishi, tanlangan kompetensiyalar asosida oʻzlashtirilishini ham taʼminlaydi. Oliy taʼlimda kompetensiyaga asoslangan yondashuvni raqamli transformatsiya qilishda bir necha asosiy muhim tamoyillar mavjud. Eng avvalo, oʻqitish jarayonining markaziga talabaning shaxsiy ehtiyojlari va imkoniyatlarini joylashtirish tamoyili turadi. Bu tamoyil individual taʼlim traektoriyasi tuzishda, har bir talabaning oʻz kompetensiyalarini rivojlantirishida zamonaviy raqamli texnologiyalar yordamidan foydalanishni koʻzda tutadi. Shaxsiylashtirilgan imkoniyatlarni yaratish uchun taʼlimiy big data va sunʼiy intellekt tahlili, adaptiv kontent, mustaqil oʻquv topshiriqlari, oʻzini baholash va qayta oʻzlashtirish imkoniyatlari yaratiladi [1].

Yana bir muhim tamoyil – oʻrganuvchi-faoliyatini baholashda doimiy ilgʻor va formatik (jarayon davomida) baholash metodlaridan foydalanish,

natijani soʻnggi baho emas, doimiy rivojlanish nuqtayi nazaridan koʻrish, raqamli portfoliolar ochish, raqamli testlar, loyihalar va vazifalar orqali kompetensiyalarning oʻzlashtirilishini real vaqtda kuzatib borish hisoblanadi. Bu orqali talaba oʻz bilimlarini doimiy mustahkamlab boradi, kamchiliklarini tez aniqlaydi va oʻz ustida ishlashga yoʻnaltiriladi. Keng qamrovli hamkorlik imkoniyatlari – raqamli platformalarning asosiy yutugʻi boʻlib, ular orqali oʻqituvchi, talaba, ish beruvchi va boshqa manfaatdor tomonlar birgalikda ishlash, bilim almashish, loyiha yoki amaliy masalalar yechimida hamkorlik qilishlari uchun imkoniyatlar yaratiladi. Jumladan, dual taʼlim shaklida oʻqitishda real ish joylari bilan integratsiya amalga oshiriladi, masofaviy va gibrid taʼlimda esa turli joylardan bir vaqtda faol qatnashish imkoniyati kengayadi. Taʼlim mazmunini moslashtirish va zamonaviy talablarga muvofiqlashtirish – raqamli transformatsiyaning yana bir muhim tamoyili hisoblanadi. Bu orqali oʻquv dasturlari hamkor tashkilotlar, zamonaviy ishlab chiqarish va bozor talablaridan kelib chiqqan holda shakllantiriladi. Kompetensiyaga asoslangan oʻqitish jarayonida oʻqituvchi – oʻrgatuvchi rolnidan chiqib, yoʻlboshchi, mentor, konsultant rolini bajaradi [2].

Umuman olganda, raqamli texnologiyalar yordamida, talaba oʻz taraqqiyotini aniq koʻra oladi, kerakli kompetensiyalarni mustaqil oʻzlashtirish, oʻz ustida ishlash, hamkorlar bilan real loyiha va topshiriqlar ustida ishlash orqali zamonaviy bilim va malakalarni rivojlantira oladi. Raqamli transformatsiyada shaffoflik, tezkor axborot almashinuvi va talaba faolligini ragʻbatlantiruvchi gamifikatsion elementlar, individual yutuqlarni eʼtirof etish va ular asosida ijtimoiy baholash tizimlari ham alohida oʻrin tutadi. Bunday transformatsiya orqali oliy taʼlim tizimida bir necha muhim yutuqlarga erishiladi. Eng avvalo, raqamli yechimlar yordamida pedagogik monitoring, analitik tahlillar va sunʼiy intellekt asosida taʼlim jarayonini optimallashtirish imkoniyati kengayadi. Talaba va oʻqituvchi undan uzilmagan axborot almashinuvini his qiladi, har bir bosqichda faol ishtirok etadi, innovatsion

metod va texnologiyalar orqali zamonaviy bozor talablariga mos kompetensiyalar egasi bo'lib yetishadi [3].

Amaliyot va nazariya uyg'unligi – ayniqsa dual va gibrid ta'limda ta'lim jarayonining asosiga aylanadi. Ish joylarida real vaziyatlar asosida olib borilgan topshiriqlar, mustaqil loyiha va vazifalar, zamonaviy ishlab chiqarish muammolarini hal etish, yetuk mutaxassis va amaliyotchilar bilan hamkorlik orqali haqiqatga yaqin bilim oladi. Raqamli texnologiyalar yordamida bu jarayonlar samarasini aniq ko'rish, monitoring qilish va baholash mumkin [4].

Raqamli transformatsiya jarayonida turli muammolar paydo bo'lishi mumkin. Ulardan eng asosiylari: texnik ta'minot yetishmasligi, axborot xavfsizligi, internet tezligi va sifati, talabalar va o'qituvchilarning raqamli savodxonligi yetarli darajada emasligi, pedagogik yondashuvlarning tug'al moslashtirilmaganligi va boshqalar. Bu kabi muammolarni bartaraf etish uchun davlat, oliy o'quv yurtlari, kompaniyalar va xalqaro tashkilotlar birgalikda faoliyat yuritib, keng qamrovli dastur va loyihalar ishlab chiqishlari, tadqiqotlar o'tkazishlari, zamonaviy texnologik infratuzilmani rivojlantirishlari, doimiy malaka oshirish kurslari, vebinar va treninglar tashkil etishlari lozim. Bundan tashqari, axborot xavfsizligi masalalariga e'tibor qaratish, shaxsiy ma'lumotlar maxfiyligini to'liq ta'minlash zarur. Raqamli platformalarning hammasi ham bir xil darajada qulay yoki mos emas, shu sababli ularni puxta tahlil qilgan holda, eng qulay va samarali variantlarini tanlash va joriy etish muhimdir.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, oliy ta'limda raqamli transformatsiya asosida kompetensiyaga asoslangan moslashuvchan o'qitish metodikasi samaradorligini oshirish – bugungi kunning eng muhim vazifasidir. Dual, masofaviy va gibrid ta'lim shakllari yordamida dunyoda va mamlakatimizda zamonaviy mutaxassislar tayyorlashga erishish mumkin. Raqamli texnologiyalar bu borada beqiyos imkoniyatlar yaratadi: o'qitish jarayonining personalizatsiyasi, individual ta'lim traektoriyasi, ilg'or monitoring va

baholash sistemasini joriy qilish, real bozor ehtiyojlariga mos dasturlar tuzish, har bir talabaning mustaqil rivojlanishiga va amaliy ko'nikma hosil qilishiga zamin yaratadi. Kuzatishlar va tahlillar ko'rsatmoqdaki, raqamli transformatsiya jarayonida ta'lim sifatida yangi bosqichga chiqadi, pedagogik, texnologik va tashkiliy yondashuvlar uyg'unlashadi, ta'lim va bozor munosabati mustahkamlanadi. Biroq, barcha turdagi texnik va metodik muammolarni hal qilish, infrastruktura va raqamli savodxonlikni rivojlantirish, davlat siyosati doirasida keng qamrovli strategiyani ishlab chiqish bugungi jarayonning asosiy zaminidir. Oliy ta'lim muassasalari muntazam ravishda raqamli innovatsiyalar va zamonaviy o'qitish metodologiyalari bilan tanishib borishi, o'qituvchi va talabalar malakasini oshirishi, yaqindan hamkorlik va tajriba almashishni yo'lga qo'yishi, raqamli texnologiyalar yordamida zamonaviy kompetensiyalarni egallagan yangi avlod mutaxassislarini tayyorlashi lozim. Raqamli transformatsiya ta'lim sohasida imkoniyatlarni kengaytiradi, ta'lim sifatini oshiradi va har bir talaba uchun hayotda muvaffaqiyatga erishish yo'lini ochadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Anderson T., & Elloumi F. "Onlayn ta'lim nazariyasi va amaliyoti," Athabasca universiteti, 2004, 56–98-betlar.
2. Garrison D. R., & Vaughan N. D. "Oliy ta'limda gibrid ta'lim: Tamoyillar va ko'rsatmalar," Jossey-Bass, 2008, 120–187-betlar.
3. Harden R. M. "Kompetensiyaga asoslangan tibbiy ta'limning o'n asosiy xususiyati," Medical Teacher, 2016, 38(4), 357–362-betlar.
4. Graham C. R. "Gibrid ta'limning zamonaviy tadqiqotlari," Blended Learning: Research Perspectives, Routledge, 2019, 11–34-betlar.
5. Svihla V., Reeve R. "Keys asosida adaptiv tajriba va ko'nikmalarni rivojlantirish," Educational Technology Research and Development, 2016, 64(2), 247–271-betlar.

6. Hilton J. "Ochiq ta'lim resurslari va oliy ta'lim darsliklari," Educational Technology Research and Development, 2016, 64(4), 573–590-betlar.
7. Siemens G. "Ta'limiy analitika: yangi yo'nalish," American Behavioral Scientist, 2013, 57(10), 1380–1400-betlar.